

<https://doi.org/10.26565/2218-2470-2025-15-07>

УДК 374.4-053.9:355.01

Вакуленко Світлана Миколаївна

кандидат соціологічних наук, доцент, доцент закладу вищої освіти
кафедри «Каразінська школа соціальної роботи»

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна

e-mail: s.vaculenko@karazin.ua

<https://orcid.org/0000-0003-3293-1670>

«СРІБНЕ ВОЛОНТЕРСТВО» ЯК НАПРЯМ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ

В статті розглядається «срібне волонтерство» як один з актуальних напрямів соціальної роботи. Авторка зазначає, що в розвинених країнах соціальна політика вибудовується таким чином, щоби стимулювати активну участь людей похилого віку в суспільному житті, заохочуючи та підтримуючи їх, наприклад, через відповідні програми в межах соціальної роботи. Відмова від ставлення до літніх людей як до об'єктів допомоги та піклування, натомість залучення їх до процесу ухвалення рішень, що стосуються як особисто їхнього життя, так і життя громади й соціуму в цілому, перетворюються на все більш поширені практики. Наводиться визначення «срібного волонтерства» як добровільної й безоплатної участі літніх людей в діяльності, що спрямована на вирішення актуальних соціальних, культурних, економічних, екологічних проблем суспільства, для здійснення якої люди застосовують власні знання, вміння та зусилля. «Срібне волонтерство» можна розглядати з трьох позицій: 1) як допомогу з боку держави та некомерційних організацій людям старшого віку; 2) як механізм соціальної адаптації; 3) як засіб подолання стійких стереотипів щодо літніх людей.

Своєю чергою волонтерську діяльність людей похилого віку можна розглядати як один із проявів активного довголіття. Наразі існують три основні підходи до розуміння активного довголіття. В межах першого активне довголіття розглядається насамперед як продовження трудової активності громадян, тому в програмах активного довголіття, що впроваджуються в багатьох розвинених країнах, враховується насамперед економічний аспект. Прихильники другого підходу аналізують як економічні, так і соціальні чинники, зокрема, велику увагу приділяють активному дозвіллю. Третій підхід наголошує на необхідності підтримання стану здоров'я на певному рівні та забезпечення самоконтролю та незалежності як необхідної умови для активного довголіття. Отже, впровадження «срібного волонтерства», розроблення відповідних програм і проєктів не

Як цитувати: Вакуленко С.М. «Срібне волонтерство» як напрям соціальної роботи з людьми похилого віку // SOCIOPOSTIR: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи. 2025, № 15. С. 62–72. <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2025-15-07>

In cites: Vakulenko S. (2025). «Silver volunteering» as a direction of social work with the elderly. SOCIOPOSTIR: the interdisciplinary online collection of scientific works on sociology and social work, 15, 62-72. <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2025-15-07> [in Ukrainian].

© Вакуленко С.М., 2025

[Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

лише впливатиме на залучення людей похилого віку до суспільного життя, а й сприятиме збереженню їхнього здоров'я, впевненості в собі, підвищенню самооцінки, протидії соціальній ізоляції і самотності.

Ключові слова: *люди похилого віку, активне довголіття, соціальна робота, соціальні послуги, срібне волонтерство*

Актуальність проблеми. На превеликий жаль, в українському суспільстві, через поширені стереотипи, громадяни похилого віку переважно сприймаються як залежні в побутовому, психологічному й економічному аспектах від держави, системи соціальних послуг, представників молодших поколінь. В той же час у розвинених країнах соціальна політика вибудовується таким чином, щоби стимулювати активну участь людей похилого віку в суспільному житті, заохочуючи та підтримуючи їх, наприклад, через відповідні програми в межах соціальної роботи. Відмова від ставлення до літніх людей як до об'єктів допомоги та піклування, натомість залучення їх до процесу ухвалення рішень, що стосуються як особисто їхнього життя, так і життя громади й соціуму в цілому, перетворюються на все більш поширені практики. Як один з дієвих напрямів соціальної роботи, де такі практики мають бути представлені, можна розглядати «срібне волонтерство» – добровільну й безоплатну участь літніх людей у діяльності, що спрямована на вирішення актуальних соціальних, культурних, економічних, екологічних проблем суспільства, для здійснення якої люди застосовують власні знання, вміння та зусилля. Водночас безкоштовне виконання робіт чи надання послуг особами, що здійснюється на основі сімейних, дружніх чи сусідських відносин, не вважається волонтерською діяльністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками українські науковці багато уваги приділяли дослідженням змісту, сутності, напрямів волонтерської діяльності. Зокрема, можна згадати роботи П. Горінова та Р. Драпушка [1], М. Федорова та Н. Салати [2], С. Чернети [3]. Низка публікацій були присвячені ролі волонтерства в розвитку й реалізації потенціалу територіальних громад (Г. Олійник, Л. Петришин, Н. Фіголь [4]; П. Сокурєнко, І. Талат, Я. Багно [5]), в тому числі деокупованих (Ж. Петрочко, Т. Лях [6]).

Загальні питання соціальної роботи з людьми похилого віку й надання соціальних послуг цій категорії клієнтів розглядаються в публікаціях І. Іванової [7], Ю. Мацкевич [8], О. Митькевич і О. Фуштей [9] В. Николаєвої й Н. Малярчук [10] та інших дослідників. В роботах низки вітчизняних авторів увагу зосереджено на різних соціальних послугах для людей похилого віку, зокрема, забезпеченні їхньої зайнятості (Ю. Борисова [11]), використанні соціальних комунікацій (Г. Сабат, Н. Гошовська [12]), реалізації послуги «Університет третього віку» (О. Кравченко, О. Кучер [13]), а також застосуванні методу арт-терапії (Т. Демиденко, О. Коломієць [14]). Особливий інтерес викликає публікація А. Каркача про соціальні практики волонтерської діяльності літніх людей [15], але слід зауважити, що таких публікацій наразі є вкрай недостатньо. Отже, питання, пов'язані із впровадженням «срібного волонтерства» в практичній соціальній роботі із людьми похилого віку, на нашу думку, потребують подальшого вивчення.

Мета статті – обґрунтувати можливості застосування «срібного волонтерства» як напряму соціальної роботи із людьми похилого віку в практиці вітчизняної соціальної роботи.

Вклад основного матеріалу дослідження. Наразі в науковому дискурсі напрацьовано декілька концепцій старіння населення, що мають на меті підкреслити його активну складову. Спочатку йшлося про «активне старіння», але згодом від цього терміну відмовилися з причини негативних конотацій, що він викликає, на користь терміну «активне довголіття». Активне довголіття можна визначити як стан соціального, економічного, фізичного та психологічного добробуту літніх громадян, що забезпечує їм можливість задоволення потреб, залучення до різних сфер суспільного життя за їхньої активної участі [16]. Концепція активного довголіття надає можливість гармонійно поєднати інтереси особистості, коли вона отримує шанс відчувати максимальну задоволеність від життя, та інтерси суспільства, яке позбавляється надмірних витрат.

Однак станом на сьогодні не існує єдиного, загально визнаного підходу стосовно того, що ж розуміти під активним довголіттям. Загалом переважають три основні підходи до його розуміння [16]. В межах першого підходу активне довголіття розглядається насамперед як продовження трудової активності громадян, тому в програмах активного довголіття, що впроваджуються в багатьох розвинених країнах, враховується насамперед економічний аспект. Зокрема, йдеться про модернізацію пенсійних систем у контексті запровадження гнучкого пенсійного віку, попередження дискримінації за віком у сфері зайнятості та розширення можливостей працівників похилого віку через продовження освіти й професійну перепідготовку. При цьому отримання освіти літніми людьми чітко зорієнтоване на задоволення насамперед утилітарних потреб, пов'язаних із продовженням трудової діяльності, а не духовний розвиток у старшому віці.

Другий підхід не обмежується одним пріоритетним напрямом, як от продовження трудової активності. Його прихильники аналізують як економічні, так і соціальні чинники. Зокрема, велику увагу приділяють активному дозвіллу. Дозвілля є одним із ключових чинників збереження фізичного та психічного здоров'я, позитивного настрою та активної життєвої позиції в літньому віці. Правильно організоване дозвілля не лише приносить задоволення, а й сприяє довголіттю завдяки впливу на психологічний комфорт, фізичну та соціальну активність, інтелектуальний розвиток. Тобто дозвілля можна розглядати як ресурс здоров'я та активного довголіття людей похилого віку. Однак маємо констатувати, що в умовах українського суспільства дозвілля представників старших поколінь зазвичай підпадає під достатньо жорсткі обмеження через різке падіння доходів після виходу на пенсію. Якраз в українських реаліях велика кількість громадян після виходу на пенсію вимушені продовжувати працювати, жертвуючи часом на відпочинок, дозвілля, розваги, духовний розвиток.

Третій підхід наголошує на необхідності підтримання стану здоров'я на певному рівні та забезпечення самоконтролю та незалежності як необхідної умови для

активного довголіття. В той же час маємо розуміти, що стан здоров'я може розглядатися лише як потенціал для активності, не гарантуючи при цьому саму активність.

Представляється, перший підхід занадто обмежує та звужує розуміння активного повноцінного життя, оскільки задоволення від трудової діяльності можна розглядати лише як одну з його складових. Варто також враховувати, що робота приносить задоволення лише частині працівників, тоді як для інших вона розглядається лише як вимушений засіб отримання коштів для існування. Набагато обґрунтованішим видається другий підхід, спираючись на який волонтерську діяльність людей похилого віку можна розглядати як один із проявів активного довголіття.

У «Рекомендаціях щодо підтримки волонтерства», затверджених Генеральною асамблеєю ООН, термін «волонтерство» визначається як широкий спектр видів діяльності, включаючи традиційні форми взаємодопомоги та самодопомоги, офіційне надання послуг та інші форми громадянської участі, що здійснюються добровільно, для загального громадського блага, і де грошова винагорода не є головним мотивуючим фактором [1, с. 13].

В сучасному світі волонтерську діяльність розуміють як безоплатну добровільну активність людей, спрямовану на надання допомоги особам, які її потребують. Волонтерство є дуже популярним, зокрема, згідно із експертними оцінками, станом на сьогодні кількість волонтерів у світі становить близько 970 мільйонів осіб. Дані, отримані під час дослідження Університету Джона Гопкінса, демонструють: якщо враховувати години, що їх витрачають волонтери, можна вести мову про еквівалент понад 125 мільйонів штатних працівників. Приблизно кожен четвертий волонтер ділиться своїм часом і навичками, оформивши членство у відповідних організаціях, а решта роблять це безпосередньо, допомагаючи своїм сусідам і громадам [17].

Так само надзвичайно поширеним в розвинених країнах є «срібне волонтерство». До прикладу, в США, станом на сьогодні, у волонтерській діяльності беруть участь понад чверть пенсіонерів. Загалом вони витрачають на безоплатну допомогу в локальних або загальнонаціональних проєктах близько 3 млрд. годин на рік. Загальна вартість їхніх послуг оцінюється в 75 млрд. дол. Згідно з опитуваннями, у Сполученому Королівстві кожен п'ятий пенсіонер залучений щонайменше до двох волонтерських проєктів. Це означає, що кількість добровольців старшого віку становить не менше 2,2 млн осіб. У Німеччині волонтерською роботою займається кожна третя особа між 55 і 64 роками і кожна п'ята – віком 65–74 років. За прогнозами фахівців, ця цифра з кожним роком зростатиме, адже тривалість життя поступово збільшується, а світ повільно старіє [18].

«Срібне волонтерство» можна розглядати з трьох позицій:

1. Як допомогу з боку держави та некомерційних організацій людям старшого віку.
2. Як механізм соціальної адаптації.
3. Як засіб подолання стійких стереотипів щодо літніх людей [18].

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про волонтерську діяльність» щодо підтримки волонтерської діяльності» від 15.08.2022 розширив

напрями волонтерської діяльності з урахуванням повномасштабної війни в нашій країні. В статті 3 зазначено, що волонтерська діяльність здійснюється за такими напрямами:

- надання волонтерської допомоги з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, які потребують соціальної реабілітації, осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах;

- здійснення догляду за хворими, особами з інвалідністю, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які потребують підтримки та допомоги;

- надання волонтерської допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії РФ у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією РФ проти України та/або іншої країни проти України, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам кримінальних правопорушень, біженцям, внутрішньо переміщеним особам;

- надання волонтерської допомоги особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів;

- проведення заходів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, збереженням культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури, місць поховання;

- сприяння проведенню заходів національного та міжнародного значення, пов'язаних з організацією спортивних, культурних, молодіжних та інших видовищних і громадських заходів;

- надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру;

- надання волонтерської допомоги Збройним силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, дії правового режиму надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії РФ у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією РФ проти України та/або іншої країни проти України;

- надання волонтерської допомоги для подолання наслідків бойових дій, терористичного акту, збройного конфлікту, тимчасової окупації;

- надання волонтерської допомоги для подолання наслідків збройної агресії РФ проти України та/або іншої країни проти України, а також для післявоєнного відновлення і розвитку України;

- надання волонтерської допомоги особам/сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану бойовими діями, збройним конфліктом,

тимчасовою окупацією, збройною агресією РФ проти України та/або іншої країни проти України;

– сприяння уповноваженому органу з питань пробації у здійсненні нагляду за засудженими та проведенні з ними соціально-виховної роботи;

– сприяння центральним і місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам та організаціям, об'єднанням громадян, а також фізичним особам, які здійснюють соціальний патронаж, у проведенні заходів, спрямованих на соціальну адаптацію осіб, які відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, а також звільнені від подальшого відбування зазначених видів покарань;

– надання волонтерської допомоги особам, які постраждали внаслідок інфекційних хвороб та епідемій;

– надання волонтерської допомоги, пов'язаної із захистом та рятуванням тварин;

– надання волонтерської допомоги за іншими напрямками, не забороненими законодавством.

На думку О. Резніка, залученість до волонтерської діяльності під час війни можна розглядати крізь різні соціологічні парадигми, зокрема функціоналістську, конфліктологічну, інтеракціоністську. Функціоналізм трактує волонтерство під час війни як спосіб виконання важливих соціальних функцій, таких як сприяння національній єдності та підтримка військових зусиль; позитивну діяльність, що приносить користь як окремим особам чи групам, так і суспільству загалом, тобто є ефективною. Конфліктологічна парадигма спирається на формування групових ідентичностей та солідарностей через залученість до волонтерської діяльності під час війни. Символічний інтеракціонізм розглядає способи, якими люди інтерпретують і розуміють свій досвід волонтерства під час війни [19].

Широкомасштабна війна кардинальним чином вплинула на життя людей похилого віку в Україні, так само, як і на життя представників усіх інших соціальних груп. Проте слід зазначити, що громадяни похилого віку з різних регіонів нашої країни щодня доводять правильність важливої істини – ні вік, ні війна не можуть стати на заваді тим, хто зорієнтований на те, щоби жити, а не доживати, знаходити нові способи самореалізації, здійснювати вагомий внесок у Перемогу. Волонтерська діяльність допомагає українським громадянам похилого віку залишатися активними, відчувати власну потрібність, брати участь у громадському житті. Вони беруть участь у волонтерських програмах і спільнотах, благодійних акціях, культурних заходах, підтримують Збройні сили України, вимушено переміщених осіб та інших громадян, що потребують допомоги.

Нижче наведемо декілька кейсів волонтерських ініціатив, заснованих саме людьми похилого віку [20]. Проєкт «Москалевбивчий мотлох» заснований у місті Черкаси для допомоги 118 черкаській бригаді тероборони. Активісти проєкту не тільки регулярно займаються збором коштів для потреб підрозділу, але й ремонтують для військових комп'ютери та ноутбуки. Далі можна навести цитату пана Григорія Заспи, його організатора: *«Пенсіонери – це люди, які мають вільний час, але не можуть*

допомогти Збройним силам матеріально, бо мають маленькі доходи. Однак вони можуть зробити великий вклад у нашу перемогу, наприклад, розбираючи техніку. Старі системні блоки, материнські плати, процесори, відеокарти, планшети, смартфони чи кнопкові мобільні телефони – це як баночки для оковних свічок, зазвичай це все в сміття викидали, засмічували природу, а тепер волонтери з них роблять суперпотрібний для армії продукт».

Другий кейс – волонтерський центр «Павутинка» з міста Кам'янське Дніпропетровської області. Волонтери плетуть сітки й кікімори, розробляють викройки та шують для військових підсумки, аптечки, ноші, чохли для планшетів, водонепроникні плащі. Крім того, допомагають продуктами, одягом та канцелярією переселенцям та багатодітним родинам. Пані Людмила Устименко, засновниця центру, так говорить про це: *«Починала я з людьми, які в моєму під'їзді живуть. Запитала, чи допоможуть, і вони погодилися. А тоді люди на Фейсбуці прочитали мої пости й відгукнулися. Переселенці, які звертаються до нас по допомогу, теж згодом долучаються».*

«Ба і Ді Клуб» – це спільнота з 30 активних людей старшого віку, унікальний проєкт, подібного до якого немає в Україні. Його засновницею стала Галина Плотницька, що до виходу на пенсію працювала вчителькою. *«Пенсійна криза – це другий перехідний вік»*, – говорить пані Галина. Розповідає, що для того, щоб пройти цю кризу особисто, витратила кілька років, а в 60 пішла знову навчатися. І в результаті – створила соціальне підприємство «Ба і Ді Фрилансери», яке працює як агенція нянь. Учасники підприємства, такі ж самі пенсіонери, надають послуги з догляду за дітьми – забирають зі школи чи садка, гуляють з ними, водять на гуртки та в кіно, роблять разом уроки, читають та малюють. Якщо потрібно – готують і годують, допомагають батькам у хатніх справах. Є й послуга «няня онлайн», коли з дітьми спілкуються по відео і в соцмережах, а також догляд за дітьми у хабах «До Ба і Ді» – спільних просторах для дітей, дорослих і людей у віці. Послуги «До Ба і Ді» коштують дешевше, ніж у професійних агенціях. Допомагає також «Школа нянь», яку відкрили на базі кафедри психології та дошкільної педагогіки Прикарпатського університету. Навчання для майбутніх фрилансерів проєкту – безкоштовне. *«Причетність лікує. Якщо ти робиш те, що потрібно комусь, кому гірше за тебе, ти підіймаєшся над своїми негараздами. Це дає тобі силу»*, – стверджує засновниця проєкту.

Гранфлюенсери – це літні люди з великою кількістю підписників, яких бренди залучають для привертання уваги серед аудиторії 60+. Цей феномен набув великої популярності на Заході, а віднедавна поширився і на просторах соціальних мереж в Україні. Як приклад можна навести відеоблоги, які в YouTube ведуть люди похилого віку, присвячені тонкошам приготування українських страв, лайфгакам з городництва або просто картинкам із сільського життя. Ці блоги, в яких автори діляться власним досвідом, збирають величезну кількість підписників. У Львові відеоблогерками стали мешканки львівського будинку для літніх людей. Декілька років тому вони разом із волонтерами заснували бренд в'язаних речей «Вбрані». Шкарпетки, рукавиці та шапки, зв'язані львівськими бабусями, продаються у соцмережах, мають емблему та

спеціальне пакування. Для самотніх літніх людей це не лише розвага, а й заробіток. Соціальне підприємство Vbrani пішло далі й запустило [YouTube-проект](#), у якому літні пані спробували себе у ролі викладачок в'язання.

Також хотілося би навести приклад мешканця Херсонщини Анатолія Майстренка, чия діяльність отримала не тільки суспільне визнання, а й була відзначена державною нагородою – орденом «За мужність» III ступеня. Пан Анатолій, ризикуючи власним життям, допомагав своїм співгромадянам евакуюватися під час російської окупації. На власному човні за кілька місяців перевіз через річку Інгулець понад 2000 людей, що рятувалися від російських загарбників. А на тимчасово окуповані території доправляв розвідників і гуманітарні вантажі. «*Такі справи робляться разом. І ми всі об'єдналися, впоралися, бо ми – люди. Мені нерідко ставили питання «Як ти насмілився на цей вчинок?»*. А я кажу: «Ну добре, якщо не я, не ти – хто тоді?», – розповідає він.

Висновки. Отже, впровадження «срібного волонтерства», розроблення відповідних програм і проєктів не лише впливатиме на залучення людей похилого віку до суспільного життя, а й сприятиме збереженню їхнього здоров'я, впевненості в собі, підвищенню самооцінки, протидії соціальній ізоляції і самотності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Горінов П., Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження : монографія. Київ: Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2022. 240 с.
2. Федоров М., Салата Н. Теоретичні аспекти дослідження волонтерського руху в Україні. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. Вип. 5. С. 101–110. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.5.13>
3. Чернета С. Волонтерська діяльність як складова соціальної політики держави. *Ввічливість. Humanitas*. 2025. Вип. 3. С. 216–223. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.3.27>
4. Олійник Г., Петришин Л., Фіголь Н. Організація волонтерської діяльності в умовах сільської громади. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. Вип. 6. С. 45–50. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.6.8>
5. Сокурєнко П., Талат І., Багно Я. Вплив волонтерської діяльності на розвиток соціального капіталу громади. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. Вип. 6. С. 59–64. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.6.10>
6. Петрочко Ж., Лях Т. Потенціал волонтерства для розвитку деокупованих громад. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. Вип. 3. С. 202–207. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.28>
7. Іванова І.Б. Соціальна робота з людьми похилого віку : навчальний посібник. Київ : Університет «Україна», 2023. 220 с.
8. Мацкевіч Ю. Соціальна робота з людьми похилого віку в умовах глобального старіння. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. Вип. 3. С. 84–92. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.12>
9. Митькевич О., Фуштей О. Соціальна робота з людьми похилого віку в умовах воєнного стану. *Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2024. Вип. 78. С. 51–56. <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2024-78-51-56>
10. Николаєва В., Малярчук Н. Упровадження реформи деінституціоналізації соціального обслуговування людей літнього віку в Україні: виклики сьогодення. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. Вип. 1. С. 68–73. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.1.10>

11. Борисова Ю.В. Зайнятість людей похилого віку як чинник їхнього добробуту та інтеграції в суспільство. *Габітус: науковий журнал з соціології та психології*. 2020. Вип. 16. С. 35–39. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.16.5>
12. Сабат Н.В., Гошовська Н.І. Подолання самотності у людей похилого віку засобами соціальних комунікацій. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 46. С. 198–202. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/46.39>
13. Кравченко О., Кучер Г. Університет третього віку «Дивосвіт»: з досвіду Уманської територіальної громади. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. Вип. 1. С. 43–48. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.1.6>
14. Демиденко Т., Коломієць О. Арт-терапія у профілактиці соціальної ізольованості людей похилого віку. *Ввічливість. Humanitas*. 2025. Вип. 1. С. 49–55. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.1.8>
15. Каркач А. Соціальні практики волонтерської діяльності літніх людей. *Ввічливість. Humanitas*. 2025. Вип. 3. С. 73–79. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.3.10>
16. Коваль О.П. Здоров'я та фінансова незалежність як пріоритети політики активного довголіття. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/zdorovya-ta-finansova-nezalezhnist-yak-priorytety-polityky> (дата звернення 01.12.2025).
17. Потапенко В., Двігун А. Аналіз українського волонтерства на основі методології нових соціальних рухів. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/analiz-ukrayinskoho-volonterstva-na-osnovi-metodolohiyi-novykh-sotsialnykh> (дата звернення 01.12.2025).
18. Коваль О.П. «Срібне волонтерство» як одна з форм соціальної активності, адаптації та захисту літнього населення. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/sribne-volonterstvo-yak-odna-z-form-sotsialnoyi-aktyvnosti> (дата звернення 01.12.2025).
19. Резнік О. Залученість українців до волонтерської діяльності під час повномасштабної війни. *Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва»*. URL: <https://dif.org.ua/article/oleksandr-reznik-zaluchenist-ukraintsiv-do-volonter-skoi-diyalnosti-pid-chas-povnomasshtabnoi-viyni> (дата звернення 01.12.2025).
20. Літні люди не здаються: ініціативи для старших українців, що допомагають наблизити перемогу та підтримують дух. *Рубрика медіарішень*. URL: <https://rubryka.com/article/initsiatyvy-dlya-litnih-lyudej/> (дата звернення 01.12.2025).

Стаття надійшла до редакції 10.11.2025.

Стаття рекомендована до друку 17.12.2025.

Стаття опублікована онлайн 30.12.2025.

Vakulenko Svitlana

PhD (Sociology), Associate Professor,
Associate Professor Higher Education Institution
of the Department «Karazin Social Work School»
V.N. Karazin Kharkiv National University,
4, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine
e-mail: s.vaculenko@karazin.ua
<https://orcid.org/0000-0003-3293-1670>

«SILVER VOLUNTEERING» AS A DIRECTION OF SOCIAL WORK WITH THE ELDERLY»

The article considers «silver volunteering» as one of the relevant areas of social work. The author notes that in developed countries, social policy is structured in such a way as to stimulate the active participation of older people in public life, encouraging and supporting them, for example, through relevant programs within the framework of social work. Refusal to treat older people as objects of assistance and care, and instead involving them in the decision-making process that concerns both their personal lives and the lives of the community and society as a whole, are becoming increasingly common practices. The definition of «silver volunteering» is given as the voluntary and unpaid participation of older people in activities aimed at solving current social, cultural, economic, and environmental problems of society, for the implementation of which people apply their own knowledge, skills, and efforts. «Silver volunteering» can be considered from three positions: 1) as assistance from the state and non-profit organizations to older people; 2) as a mechanism for social adaptation; 3) as a means of overcoming persistent stereotypes about the elderly. In turn, volunteering of the elderly can be considered as one of the manifestations of active longevity. Currently, there are three main approaches to understanding active longevity. Within the framework of the first, active longevity is considered primarily as a continuation of the labor activity of citizens, therefore, in active longevity programs implemented in many developed countries, the economic aspect is taken into account first of all. Supporters of the second approach analyze both economic and social factors, in particular, they pay great attention to active leisure. The third approach emphasizes the need to maintain health at a certain level and ensure self-control and independence as a necessary condition for active longevity. Therefore, the introduction of «silver volunteering» and the development of relevant programs and projects will not only influence the involvement of older people in public life, but will also help preserve their health, self-confidence, increase self-esteem, and combat social isolation and loneliness.

Keywords: *elderly people, active longevity, social work, social services, silver volunteering*

REFERENCES

1. Horinov, P., & Drapushko, R. (2022). *Volunteering in Ukraine: A socio-legal study* [Monograph]. Kyiv: State Institute for Family and Youth Policy [in Ukrainian].
2. Fedorov, M., & Salata, N. (2023). Theoretical aspects of researching the volunteer movement in Ukraine. *Humanitas*, 5, 101–110. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.5.13> [in Ukrainian].
3. Cherneta, S. (2025). Volunteering as a component of state social policy. *Humanitas*, 3, 216–223. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.3.27> [in Ukrainian].
4. Oliinyk, H., Petryshyn, L., & Fihol, N. (2024). Organization of volunteer activities in rural communities. *Humanitas*, 6, 45–50. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.6.8> [in Ukrainian].
5. Sokurenko, P., Talat, I., & Bahno, Ya. (2024). The impact of volunteering on the development of community social capital. *Humanitas*, 6, 59–64. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.6.10> [in Ukrainian].
6. Petrochko, Zh., & Liakh, T. (2024). The potential of volunteering for the development of de-occupied communities. *Humanitas*, 3, 202–207. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.28> [in Ukrainian].
7. Ivanova, I. B. (2023). *Social work with older adults* [Textbook]. Kyiv: University “Ukraine” [in Ukrainian].
8. Matskevich, Yu. (2024). Social work with older adults in the context of global aging. *Humanitas*, 3, 84–92. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.12> [in Ukrainian].

9. Mytkevych, O., & Fushtei, O. (2024). Social work with older adults under martial law. *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Pedagogy and Psychology*, 78, 51–56. <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2024-78-51-56> [in Ukrainian].
10. Mykolaieva, V., & Maliarchuk, N. (2024). Implementation of the deinstitutionalization reform of social services for older adults in Ukraine: Current challenges. *Humanitas*, 1, 68–73. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.1.10> [in Ukrainian].
11. Borysova, Yu. V. (2020). Employment of older adults as a factor of their well-being and social integration. *Habitus: Journal of Sociology and Psychology*, 16, 35–39 [in Ukrainian].
12. Sabat, N. V., & Hoshovska, N. I. (2022). Overcoming loneliness among older adults through social communication tools. *Innovative Pedagogy*, 46, 198–202 [in Ukrainian].
13. Kravchenko, O., & Kucher, H. (2023). University of the Third Age “Dyvosvit”: Experience of the Uman territorial community. *Humanitas*, 1, 43–48. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.1.6> [in Ukrainian].
14. Demydenko, T., & Kolomiets, O. (2025). Art therapy in preventing social isolation of older adults. *Humanitas*, 1, 49–55. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.1.8> [in Ukrainian].
15. Karkach, A. (2025). Social practices of volunteering among older people. *Humanitas*, 3, 73–79. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.3.10> [in Ukrainian].
16. Koval, O. P. (n.d.). *Health and financial independence as priorities of active aging policy*. National Institute for Strategic Studies. Retrieved December 1, 2025 [in Ukrainian].
17. Potapenko, V., & Dvihun, A. (n.d.). *Analysis of Ukrainian volunteering based on the methodology of new social movements*. National Institute for Strategic Studies. Retrieved December 1, 2025 [in Ukrainian].
18. Koval, O. P. (n.d.). “Silver volunteering” as a form of social activity, adaptation, and protection of the elderly population. National Institute for Strategic Studies. Retrieved December 1, 2025 [in Ukrainian].
19. Reznik, O. (n.d.). *Ukrainians’ involvement in volunteering during the full-scale war*. Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation. Retrieved December 1, 2025. URL: <https://dif.org.ua/article/oleksandr-reznik-zaluchenist-ukraintsiv-do-volonterskoi-diyalnosti-pid-chas-povnomasshtabnoi-viyni> (accessed 01.12.2025) [in Ukrainian].
20. Rubryka. (n.d.). *Older people do not give up: Initiatives for senior Ukrainians that help bring victory closer and support morale*. Retrieved December 1, 2025. URL: <https://rubryka.com/article/iniatsiatyvy-dlya-litnih-lyudej/> (accessed 01.12.2025) [in Ukrainian].

The article was received by the editors 10.11.2025.
The article is recommended for printing 17.12.2025.
The article published on-line 30.12.2025.